

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND

NARVA KOLLEDŽ
ÕPPEKAVA „NOORSOOTÖÖ“

Žanna Golubtšikova

**LAPSE ÕIGUSTE TAGAMINE KÜLASTUSKEELU
KOHANDAMISEL NARVA JA NARVA-JÕESUU
NOORTEKESKUSTE NÄITEL**

Diplomitöö

Juhendaja: Kaur Kõtsi, MA

NARVA 2022

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik teiste autorite tööd, seisukohad, samuti kirjandusallikad, mis oli kasutatud diplomitöö koostamise ajal, on viidatud.

Diplomitöö autori allkiri ja kuupäev

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Žanna Golubtšikova (sünnikuupäev: 18.08.1975),

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Lapse õiguste tagamine külastuskeelu kohandamisel Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskuste näitel“ mille juhendaja on Kaur Kõtsi,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, **16.05.2022**

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. TEOREETILINE OSA.....	7
1.1. Noortekeskuste tegevused.....	7
1.2. Riskikäitumine	9
1.3. Lapse õigused.....	11
2. EMPIIRILINE OSA.....	14
2.1. Uuringu meetodika	14
2.2. Uuringu analüüs	19
2.3. Uuringu tulemused ja järeldused.....	25
ETTEPANEKUD.....	27
KOKKUVÕTE.....	28
SUMMARY	31
Kasutatud allikad.....	34
LISAD.....	38
Lisa 1. Intervjuu küsimused	38
Lisa 2. Lõputöös kasutatud mõisted.....	40

SISSEJUHATUS

Autor valis oma diplomitöö jaoks teemaks „Lapse õiguste tagamine noortekeskuse külastuskeelu kohandamisel Narva ja Narva-Jõesuu Noortekeskuste näitel“, sest sellist uurimust pole varem Narva ja Narva-Jõesuu Noortekeskuste näitel tehtud. Samuti töötas autor õpingute ajal Tartu Ülikooli Narva kolledžis, Narva sotsiaaltöökeskuse Turvakodu osakonna spetsialistina ning tema töö oli otseselt seotud noortega, kelle käitumist kirjeldatakse sageli kui riskantset.

ÜRO Lapse õiguste konventsiooni (1989) üks väga oluline põhimõte on lapse ellujäämise ja arengu tagamine. Peale selle on igal lapsel õigus võrdsele kohtlemisele. Enamikus noortekeskustes kasutatakse reeglit, et kui noor rikub keskuse kodukorda kohaldatakse talle teatud perioodiks külastuskeeld. Autori hinnangul riivab see lapse õigusi ning noorsootöös tuleks noorte käitumise parandamiseks leida teistsuguseid lähenemisi. Tihti jäävad riskikäitumise rühmas olevad noored üksinda ja ilma vajaliku toetuseta. Samas on üks noorsootöö, kui tingimuste loomise noorte mitmekülgseks arenguks, üks põhimõtetest noorte võrdne kohtlemine (NTS 2010).

2014. aastal teavitasid Justiitsministeerium ning Politsei- ja Piirivalveamet avalikkust uuringute tulemustest, mille põhjal võib järeldada, et vaid süstemaatiline töö õigusrikkumisi toime pannud lastega võib vähendada toimepandud ebaseaduslike tegude arvu (JuM 2014). Sarnast süstemaatilist tööd saab pakkuda lisaks koolidega võrdväärselt ka noortekeskustes, kus noorsootöötajad peaksid kutsestandardi alusel suutma hinnata noorte vajadusi ja nende elukogemusi (Kutsekoda 2017).

Lõputöös püstitatud probleem on seotud asjaoluga, et need noored, kellega autor on tööalaselt kokku puutunud, rikuvad sageli reegleid nende sotsiaalse olukorra, varasema kogemuse, või oskamatusse tõttu järgida ühiskonnas kehtivaid reegleid. Paljud neist on proovinud leida eneseteostust spordi- või huviringides, kuid isegi seal kõrvaldati nad tegevusest, kuna nad ei osanud järgida aktsepteeritud reegleid ja piiranguid. Samamoodi ei osanud riskirühma kuuluvad noored, kes püüdsid leida tegevust noortekeskustes, kohaneda nendes asutustes kehtivate reeglitega, läksid nendega vastuollu ja said mitmeks nädalaks külastuse keelu. Sellist tüüpi mõjutusmeetme järel ei soovi noored enam noortekeskusesse tagasi pöörduda.

Töö eesmärgiks on selgitada välja, kuidas arvestatakse lapse õigusega arenguks ja võrdseks kohtlemiseks Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskustes. Tööga soovib autor teha

noortekeskustele ka ettepanekuid teistsuguste lähenemiste kasutamiseks reegleid rikkuvate noortega töötamiseks. Lõputöö uurimisküsimusteks on:

1. Kuidas arvestatakse lapse õigusega arenguks ja võrdseks kohtlemiseks Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskustes?
2. Milliseid alternatiive on reegleid rikkunud noortele võimalik kohaldada külastuskeelu asemel?

Lõputöö koosneb kahest osast: teoreetiline ja empiiriline. Teoreetilises osas antakse ülevaade noortekeskuste tegevusest, riskikäitumisest ja lapse õigustest. Töö empiirilises osas on kirjeldatud uuringu metoodikat, tehtud analüüs ning toodud tulemused ja järeldused. Lisaks on töös tehtud ettepanekud.

Andmekogumismeetodina on töös kasutatud poolstruktureeritud intervjuud ja andmete analüüsimiseks kvalitatiivset sisuanalüüsimeetodit. Töö lõpus on kokkuvõtte ning lisatud on intervjuu küsimused ja töös kasutatud mõisted.

1. TEOREETILINE OSA

Teoreetilises osas teeb autor ülevaate teemadest, mis aitavad avada noortekeskuste tegevust, noorte riskikäitumist ja lapse õiguste rolli noorsootöös. Noortekeskuste tegevuste osas uuritakse võimalusi, mida noortekeskused noortele pakuvad, sh milline on noorsootöötaja töö ning kuidas seda on kirjeldatud kutse-eetikas ja kutsestandardis. Riskikäitumise osa annab ülevaate, miks noorte käitumine lähetab teinekord vastuollu üldtunnustatud käitumisreeglitega ning kuidas neid noorsootöö kaudu toetada ning riskikäitumist ennetada. Lapse õiguste teema teeb ülevaate lapse õigustest ja kohustustest, mõjust tema arengule ning annab võimaluse hinnata nende põhimõtete järgimist noorsootöös.

1.1. Noortekeskuste tegevused

Noortekeskus on noorsootöö üks peamiseid struktuure, kus noored saavad kõige rohkem tuge. Seetõttu on oluline kaaluda kõiki selle töö aspekte, sealhulgas keskust külastava lapse õiguste tagamist. On teada, et esimesi noortekeskuste sarnaseid algatusi – nõ noortekeskuste eelkäijad tegutses Eestis juba 1992. aastal, kuid esimene noortekeskus loodi ametlikult Narvas 1998. aastal (Paabort 2014). 2021. aastal ulatus noortekeskuste arv Eestis 299-ni (Statistikaamet 2022). Noortekeskused tegutsevad noorte omaalgatuste toel, lähtudes nende eelistustest, arvestades noorte huve ja vajadusi. Eelkõige annavad need võimaluse kasutada kontakttööd noortega, korraldades üritusi, mis on suunatud arendava keskkonna loomisele (EANK 2018: 6).

Noortekeskuse peamised teenused

Eesti noortekeskuste pakutavad teenused on mitmekesised ning on suunatud noorte mitmekülgse arengu toetamisele. Noortekeskuste tegevuseks võib olla avatud noortetuba, kus noortel on võimalus sõpradega arvuti- ja lauamänge mängides aega veeta, süüa valmistada, muusikat kuulata või erinevates tegevustes osaleda. Lisaks pakutakse noortekeskustes projektinõustamist, mille kaudu noored saavad oma initsiatiivile tuge ja abi projektide kirjutamisel; noorteinfo, kust noor saab talle vajalikku infot; noorte nõustamine ja spetsialisti juurde suunamine, kus aidatakse noortel leida üleskerkinud probleemile nende soovide ja võimalustest lähtuvalt õige lahendus; ennetusalased temaatilised tegevused, näiteks ürituste ja infotundide

läbiviimine, mille eesmärk on ennetada tegevusi, mis võivad noori kahjustada; vabatahtliku töö korraldamine ja osalemine; noorte osaluskogude/aktiivgruppide koordineerimine ja toetamine, toetus noortele, kes on võtnud initsiatiivi ise midagi algatada või luua. Lisaks on ülesandeid, mis nõuavad teinekord ka spetsiifilisemat erialast ettevalmistust, sh: mobiilne noorsootöö, võrgustikutöö projektid, tööhõivelisuse toetamine, noorte omaalgatusfondi koordineerimine, huvitegevus, rahvusvaheline koostöö, noortelaagrite korraldamine, noorte temaatilised koolitused, huvipõhised tugigrupid (ENTK veebileht 2020). Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskustes osutatakse enamlikke neist teenustest. Nende kahe linna noortekeskusi külastavad noored kasutavad hea meelega avatud ruumi teenuseid, saavad vajaliku teavet, osalevad meistriklassides, erinevate valdkondade spetsialistide loengutel ja erinevatel üritustel, saavad vajadusel nõustamist, tuge omaalgatuseks või oma ühingu loomisel, saavad töötada suvel malevas ja palju muud.

Noorsootöötaja roll

Noortekeskus on noorsootöötaja nägu. Tema tööst sõltub noorte huvi ja soov seda asutust tulevikus külastada. Noorsootöötaja loob noortega positiivse isikliku kontakti ning selgitab noorte vajadusi ja võimalusi, loob võimalused noorte eesmärkide saavutamiseks (ENTK 2019). Noortekeskuses töötavad noorsootöötajad peaksid oma tegevuses lähtuma eelkõige noorsootöö põhimõtetest, mis sõltuvad eesmärkidest, valdkonna eripärast, sihtgrupist, kohast ja situatsioonist. Väga tähtis on see, et noorsootöötaja peab olema kursis, mis toimub noorte elus, milliste raskustega ta silmitsi seisab, milline on tema elukogemus, oskama hinnata tema võimalusi ja vajadusi ning valima sobiva töömeetodi (Kutsekoda 2017). Endine õiguskantsler ja lasteombudsman Indrek Teder rõhutas 5. detsembril 2014 toimunud konverentsil, et noorsootöö saab koos haridusasutuste ja teiste spetsialistidega tõkestada ebavõrdsuse ja sotsiaalse tõrjutuse levikut ühiskonnas (Ennetus, toetamine ...).

Autori hinnangul peaks kogu noortekeskuse tegevus olema seega suunatud noorte toetamisele, kõigile sobivate ja arendavate tingimuste loomisele ning loomulikult ka lapse õiguste austamisele. Just noortekeskuses on noortel võimalus omandada vajalikke sotsialiseerimis- ja suhtlemisoskusi, omandada teadmisi, saada uusi sõpru ning tunda

end ühiskonna elus olulisena ja väärtuslikuna. Seega võtab autori hinnangul noorte kõrvaldamine noortekeskuse tegevustes osalemisest neilt võimaluse omandada näiteks vajalikke teadmisi ja oskusi, mis võiksid noori edaspidi just aidata.

1.2. Riskikäitumine

Riski all mõistetakse looduslike või sotsiaalsete nähtustega kaasnevaid negatiivseid mõjusid (Connard ja Novick 1996, Soodla 2012 kaudu). Riskikäitumiseks peetakse sellist käitumist, mis võib põhjustada inimese enda või tema lähedaste tervisele halba mõju. Selle tagajärjel võivad tekkida erinevad kulud, nt tervisele, majandusele, õigussüsteemile ja ühiskonnale laiemalt (Harro 2005, Soodla 2012 kaudu).

Riskikäitumise põhjused

Antropoloog David Le Bretoni poolt 2002. aastal läbi viidud uuringu kohaselt käitub kogu maailmas umbes 15 protsenti noortest riskantselt. Breton väidab oma uurimuses, et välismaailmaga suhete arendamiseks on uus põhjus – üldine deinstitutionaliseerimine. Kõik noore ümber variseb kokku: perekonna-, kiriku-, kooli-, poliitika institutsioonid jne. Kõik need sotsiaalse elu aspektid ei toeta enam teismelist. Ta hakkab otsima endale tundmatuid piire ega leia neid. See sunnib noort alustama oma võitlust ühiskonna vastu (Breton 2002, Santander jt 2008 kaudu).

Riskikäitumise üheks peamiseks põhjuseks on perekonnas tekkivad probleemid, vanemate lahusus, pingelisest tööst tingitud ebapiisav tähelepanu lapsele, kontrolli ja toetuse puudumine. See toob kaasa selliseid tagajärgi nagu antisotsiaalne käitumine ja õigusrikkumised. (EANK 2016: 16)

Kuidas on muutunud töö riskikäitumisega noortega

Kui varasemalt kasutati noorte mõjutamiseks või nende käitumise parandamiseks peamiselt karistusmeetodeid, siis viimase kümnendi jooksul on raskustesse sattunud noortesse suhtumine muutunud ning neid püütakse toetada ja pakkuda abi probleemidega toimetulekuks. Näiteks laste puhul, kes võivad oma käitumisega ennast

või teisi kahjustada, hakati kasutama mõistet „abivajajad“, samuti muutus suhtumine nende abivajaduse hindamiseks ja meetmete leidmiseks. Kinnised õppeasutused hakkasid pakkuma näiteks sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust, muutes lähenemist lapsesõbralikumaks ja pigem toetavaks, mitte karistavaks. Selline lähenemine aitab noortel edaspidi rikkumistest hoiduda ja naasta tavaellu (TÜ 2021: 39). „Näiteks, läbimõeldud noorsootöö, noorte vabaajavõimaluste mitmekesistamine aitab vähendada noorte sattumist kuritegelikule teele“ (SiM 2021: 16).

Noorsootöö on oma olemuselt tegevus, mille käigus luuakse lastele turvatunne, hoolitsus, rekreatsioon, sõprus ja avatus. Noorsootöö toetab noorte osalust ühiskonnaelus, kaasatust, arendab vastutusvõimet ning aitab neil omandada rohkem teadmisi väärtushinnangutest, oma elust ja ühiskonna arengust. Tuleb meeles pidada, et riskikäitumise vältimiseks noorte seas on haridus- ja sotsiaalvaldkonna kõrval oluline roll just noorsootööl ja selle raames pakutavatel ennetusmeetmetel. Noorsootöö ühendab endas nii sotsiaal- kui haridusvaldkonnad, mis võimaldab seostada noorte soovid ja eesmärgid ühiskonna ootuste ja arenguga (EANK 2016: 17)

Projekt „Riskilapsed ja noored“

2013-2016 aastatel viidi Eestis ellu Euroopa Majanduspiirkonna toetusel programm „Riskilapsed ja noored“, mille kaudu muudeti lähenemist kuritegusid sooritavatele lastele. Lisaks muudele ennetustööle suunatud koolitustele ning projektidele, mis on mõeldud noorte toetamiseks ja suunamiseks juba toimunud rikkumise korral, pöörati selles programmis palju tähelepanu noorsootööle (EANK 2016). Projekti peamisteks tegevusteks olid: riskikäitumisega laste ja nende perede tugiisikute igakülgne toetamine, MDFT (Mitmedimensiooniline pereteraapia, Multidimensional Family Therapy) programm, programmi „Imelised aastad“ lapsevanemate toetus (SoM veebileht). Projektis tegevusi viidi ellu 86. noortekeskuse teeninduspiirkonnas, kus osalesid ka käitumis- ja õppimisprobleemidega, vaestest või üksikvanemaga peredest pärit noored. Riskilastega töö parandamiseks nähti ette töömeetodid, sh lapse arengule suunatud huvitegevused (EANK 2016). Projekti „Riskilapsed ja noored“ raames välja töötatud noorsootöö uuendamise üks huvitavamaid valdkondi oli disainmõtlemine, mis oli suunatud probleemi lahendamisele loova ja ettevõtliku lähenemise ning koostöö kaudu.

„Disainiprotsessi rakendamine aitab siduda õppimist reaalse eluga, õpetab probleemide loovat lahendamist ja võimaldab algatada muutusi organisatsioonis ja kogukonnas“ (EANK 2016: 32). Lõputöö autori hinnangul aitaks selline lähenemine lahendust leida igale abivajavale noorele. See aitaks noorel oma probleemidega toime tulla, leida omama tugevusi, mis aitavad tal ennast arenedada. Kuid selliste meetodite kasutamiseks on vajalik, et noor naudiks noortekeskuses käimist ja talle ei kohaldataks halva käitumise pärast näiteks külastuse keeldu.

Autori hinnangul võib järeldada, et riskirühma kuuluvad noored rikuvad reegleid ja lähevad ühiskonnaga vastuollu mitte sellepärast, et nad ise sellise valiku teevad. Selline käitumine on tingitud nende kasvukeskkonnast ja neid ümbritsevate inimestega suhetest. Noorsootöötajate, aga ka teiste noortega töötavate spetsialistide ülesanne on aidata noortel näha teistsugust teed – enesearengu ja positiivse eneseteostuse võimalusi, mis toovad kasu ka ühiskonnale. Aidata noortel leida oma tugevused ja toetada nende arengut. Täna on Eestis palju võimalusi selliste noorte abistamiseks ja üks neist on ka noortekeskuses tehtav töö.

1.3. Lapse õigused

Lapse õiguste tagamine on ühiskonna laiemalt ja konkreetselt iga elaniku üks olulisemaid ülesandeid. Seetõttu peavad ka noortega töötavad spetsialistid oma töös lapse õigustest lähtuma. Käsitledes lapse õigusi ja nende olulisust noorsootöös, tehakse järgnevalt ülevaade kolmest kõige olulisemast õigusest, mida töö autori hinnangul on võimalik riivata, kui noortele reeglite rikkumiste eest mõjutusmeetmena noortekeskuse tegevusest eemaldamist kohaldatakse: võrdne kohtlemine, lapse huvide esikohale seadmine ja tema arengu tagamine.

„Lapse õigused on inimõigused“. Absoluutselt kõigil, olenemata rahvusest, vanusest, soost või muudest tunnustusest, on samad õigused, sõltumata sellest, kas nad on täiskasvanud või lapsed (Laste ja noorte ...).

1989. aastal ÜRO poolt loodud lapse õiguste konventsioon lähtub neljast põhiprintsiibist: võrdne kohtlemine, lapse parimad huvid, lapse ellujäämine ja areng

ning lapse hää. Just nendele põhimõtetele tuginev suhtumine võimaldab lastel oma potentsiaali realiseerida ja õiges suunas areneda (LKL 2005).

Võrdne kohtlemine. „Kõigil lastel on ühesugused õigused. Last ei tohi teistest lastest halvemini kohelda soo, päritolu, rahvuse, rassi, tervisliku seisundi või muu põhjuse tõttu“ (Laste ja noorte ...). Autori hinnangul võib reeglite rikkumise tõttu noortekeskuse külastuse keelu kohandamist noortele käsitleda kui lapse ebavõrdset kohtlemist tema käitumise tõttu. Kui noor rikub reegleid, võib see olla on tingitud tema tavapärasest eluviisist, elukeskkonnast, milles ta on üles kasvanud. See võib olla märk sellest, et ta vajab abi ja individuaalset tähelepanu. Kui ta sel hetkel eemale tõugatakse, ei anta võimalust noortekeskuses teistega võrdsetel alustel tegevustes osaleda, tekitab see noores tunde, et ta on teistsugune, kehvem kui teised.

Lapse huvide esikohale seadmine. „Lapse õiguste konventsiooni üks peamistest põhimõtetest on seada last puudutavates otsustes alati esikohale lapse huvid“ (Laste ja noorte ...). Ainult kõigi ühiskonnaliikmete ja riigiasutuste ühine tegutsemine võib aidata luua ühiskonna, mis oleks tõeliselt lastesõbralik. Kõik lapsi puudutavad otsused ja vastavate tegevuste planeerimine peaksid põhinema eelkõige lapse parimatel huvidel. See tähendab, et lapse arvamust tuleb kuulata ja sellega arvestada (Laste ja noorte ...). Hinnates selle põhimõtte täitmist külastamiskeelu rakendamisel, võib eeldada, et selle meetme puhul ei arvestata noorte huvidega. Kui noor tuleb noortekeskusesse, tähendab see, et ta on valmis osalema seal pakutavates tegevustes. Noortekeskuste üks olulisemaid ülesandeid on tingimuste loomine noorte arenguks lähtudes tema huvidest ja vajadustest. Samas see, et noor on teatud perioodiks tegevusest kõrvaldatud, rikub autori hinnangul lapse huve ega aita luua lapsesõbralikku keskkonda.

Ellujäämise ja arengu tagamine. „Igal lapsel on õigus elule ja arengule“. Seetõttu on vaja luua arendav keskkond, kus laps saaks oma andeid ja võimeid realiseerida. See on nii vanemate kui ka riigi kohustus ja vastutus (Laste ja noorte ...). Iga noortekeskuse pakutav tegevus on suunatud lapsele arenguvõimaluste pakkumisele. Neis osaledes saab noor teatud teadmised ja oskuseid ning võimalused sotsialiseerimiseks ja suhtlemiseks. Kui noor on kaotanud võimaluse osaleda mõnes neist, võib see tema jaoks tähendada

mitte ainult teadmiste ja oskuste, vaid ka usu kaotust endasse ja ümbritsevasse. Ja kui noor enam keskusesse ei naase, võib see tema elu ja tulevikku tõsiselt mõjutada.

Lapse õiguste tagamine noorsootöös

2014. aastal nimetas Eesti Noorsootöö Keskuse direktor Edgar Schlümmer meie ühiskonda „võimsaks tugisüsteemiks, mis tõesti tagab laste ja noorte õigused“. Kuid ta märkis ka, et laste õiguste kaitse teema on muutunud veelgi aktuaalsemaks ja nõuab rohkem tähelepanu. Eriti oluline on tagada formaalse ja mitteformaalse hariduse kättesaadavus sellises vormis, mis pakuks noortele huvi ja annaks kõik võimalused positiivseks arenguks. Sellist metoodikat võiks pakkuda noorsootöö kaudu. Schlümmer tõi välja ka grupi noori, kes vajavad erilist tähelepanu – need, kellel on probleeme seaduse või ühiskonnaga, rõhutades, et tuleb teha kõik selleks, et nad ei jääks ühiskonnast kõrvale. „Märgates, sekkudes, toetades ja suunates noori saab luua neile soodsa elukeskkonna ning seeläbi ka ennetada riskikäitumist, avada noorte potentsiaali, suurendada enesekindlust ning toetada eneseteostust“. Ühiskonnaelust ei saa välja jätta last, kui ta on keele, elukoha, sotsiaalse või materiaalse seisundi poolest erinev (ENTK veebileht 2014).

Parim lahendus on ära tunda, sekkuda, toetada ja suunata noori õigele teele, arvestades nende võimeid ja tugevusi. Seda saavad pakkuda haridus, noorsootöö ja muud kõigile kättesaadavad teenused. Äärmiselt oluline on õigeaegselt abistada riskikäitumisega lapsi ja nende peresid, aidata hoida, taastada või luua positiivseid suhteid noorte ja nende perede vahel. „Iga noore potentsiaali erinevates eluvaldkondades maksimaalselt rakendades saame garanteerida jätkusuutliku ühiskonna.“ (ENTK veebileht 2014).

Töö autori hinnangul võib eeldada, et jättes noored ilma võimalusest osaleda tegevustes teistega võrdsetel alustel, rikutakse nende õigust arengule ehk uute teadmiste ja oskuste omandamisele, õigust võrdsele kohtlemisele, sest nad tunnevad end diskrimineerituna ja õigust lapse huvide esikohale seadmisest, kuna noorte huvides on osaleda arendavates tegevuses, olla koos oma sõpradega ja saada osa mitteformaalsest õppes, mida noortekeskustes pakutakse.

2. EMPIIRILINE OSA

2.1. Uuringu metoodika

Töö empiirilises osas tehakse ülevaade uurimuse eesmärkidest, valimist, millist uurimisprotseduuri ja andmetöötlusmeetodeid töös kasutati. Samuti esitatakse uuringutulemuste analüüs, tulemused ja järeldused.

Uuringu eesmärk on välja selgitada kuidas arvestatakse lapse õigustega ja milliseid mõjutusviise kohaldatakse Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskustes noortele, kes rikuvad kodukorda ning otsida alternatiive külastuse piiramisele mõjutusvahendina.

Uurimisküsimused on:

1. Kuidas arvestatakse lapse õigusega arenguks ja võrdseks kohtlemiseks Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskustes?
2. Milliseid alternatiive on reegleid rikkunud noortele võimalik kohaldada külastuskeelu asemel?

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks ei olnud vaja kasutada arvulisi näitajad, vaid uurida noortekeskuste töötajate hinnanguid ja kogemusi. Sellel põhjusel valis autor töö empiirilises osas andmete kogumiseks kvalitatiivse uurimismeetodi. Valitud meetodi sisuanalüüs võimaldab rohkem tähelepanu pöörata vestluses sisalduvatele emotsioonidele, vihjetele, tõlgendustele, mis võimaldavad erinevaid tõlgendusi (Kalmus jt 2015).

Uuringu andmekogumise viis

Autor valis andmete kogumiseks intervjuu meetodi, kuna see võimaldas kõige paremini töös püstitatud eesmärgi täitmiseks vajalikele küsimustele vastuste leidmise. Intervjuu meetodit võib kirjeldada kui „mingile teemale keskenduvat eesmärgipärast vestlust kahe või enama inimese vahel“ (Brennen 2013: 27). Arvestades lõputöö eesmärki ja

andmekogumise meetodi valikut viis autor läbi grupi- ja individuaalintervjuud. Individuaalintervjuu viidi läbi noortega, kelle puhul oli tähtis tagada nende privaatsus ja arutleda pidada vestlust neile sobivas tempos. Grupiintervjuud viidi läbi noortekeskuste noorsootöötajate fookusgruppidega, sest see andis hea võimaluse tekitada töö teemaga seoses arutelu ja lasta osalejatel üksteist täiendada (Lepik jt 2014).

Intervjueerimise meetodina kasutati poolstruktureeritud intervjuud. See võimaldab esitada lisaküsimusi ning jääb struktureeritud ja struktureerimata intervjuu vahele (Lepik jt 2014). Nii sai autor intervjueeritavatelt rohkem teavet ja esitada vestluse käigus täpsustavaid küsimusi.

Intervjuu jaoks koostati tõlgendatavad avatud küsimused, mille kaudu said vastajad põhjalikumalt väljendada oma arvamust, jagada kogemusi või avastada oma tõekspidamisi ja väärtusi ning autoril oli vastuseid lihtsam analüüsida. Kuid kasutati ka suletuid küsimusi, mis aitasid keskenduda uurimisobjektile ja olid kasutusel abiküsimustena (Lepik jt 2014).

Uuringu kogum ja valim

Kuna noortekeskused on üks peamistest noorsootöö struktuuridest, siis valis autor lapse õiguste täitmise analüüsiks noorsootöös just noortekeskused. Seega on töö üldkogumiks (Rämmer 2014) kõik Eesti noortekeskused, täpsemalt nende külastajad ja töötajad. Tänapäevaks töötab autor Narva-Jõesuu Linnavalitsuses lastekaitsespetsialistina ning puutub oma töös igapäevaselt kokku laste ja nende peredega, sealhulgas noortega, kes elavad tõrjutusriski tingimustes. Ka oma eelmisel töökohal, Narva sotsiaaltöökeskuse Turvakodu osakonna spetsialistina, oli autoril võimalus toetada ja motiveerida noori, kellest enamik kuulus riskirühma. Töötades sotsiaalvaldkonnas laste ja noortega, on autor teinud koostööd paljude asutustega, sh noortekeskustega. Autor valis oma töö sihipäraseks valimiks (Rämmer 2014) just Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskused, kuna soovib lõputöö tulemusi oma töös rakendada ning selles piirkonnas töötades lapse õiguste paremaks tagamiseks ka nende keskustega edaspidi koostööd teha.

Narva-Jõesuu Noortekeskuse andmed

Narva-Jõesuu noortekeskus külastuste statistikat ei kogu, kuid töötajate hinnangul külastab keskust päevas keskmiselt 15-20 noort. Tööd tehakse kolmes geograafiliselt erinevas asukohas, mis on osa Narva-Jõesuu linnast: Olgina alevik, Sinimäe alevik ja Narva-Jõesuu linn. Noortekeskuses töötavad kaks noorsootöötajat täiskohaga ja kaks noorsootöötajat osalise töökoormusega. Keskuses puudub eraldi kinnitatud kodukord, suhteid reguleerivad stendile pandud noortekeskuse käitumisreeglid.

Narva Noortekeskuse andmed

Narva noortekeskuse statistika järgi külastab neid iga päev keskmiselt 15 inimest. Keskuses töötavad üheksa täiskohaga noorsootöötajat. Asutuse tööd reguleerivad järgmised dokumendid: Narva Noortekeskuse põhimäärus, Narva Noortekeskuse kodukord, Narva Noortekeskuse andmekaitsetingimused ja korraldus NNK tasuliste teenuste hinnakiri (NNK veebileht). Kodukorras on kirjas keskuse käitumisreeglid, samuti korra rikkumise tõttu rakendatavad meetmed, sealhulgas keskuse külastuskeeld teatud ajaks (NNK kodukord 2019).

Vastajad jagati kolme rühma. Esimeses rühmas intervjueriti nelja Narva noortekeskuse noorsootöötajat vanuses 22-27 aastat, kellega viidi läbi gruppintervjuu. Teise intervjueritavate rühma moodustasid neli Narva-Jõesuu Noortekeskuse noorsootöötajat vanuses 24-40 aastat, kellega viidi samuti läbi gruppintervjuu. Kolmanda intervjueritavate rühma kuulusid neli 16-18 aastast noort, kellest igapähega viidi läbi individuaalne intervjuu.

Uuringus osales kokku 12 inimest: 8 noorsootöötajat ja 4 noort. Intervjuu toimus vene keeles, sest kõikidel osalejatel oli emakeeleks vene keel.

Arvestades, et sellel teemal pole varem uurimistööd tehtud, võttis autor eesmärgiks intervjuerida enamikku Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskuste noorsootöötajat, et saada teada nende arvamus uuringus tõstatatud küsimustele ja ülevaade, kuidas tehakse tööd noortega, kes rikuvad keskuste reegleid. Individuaalintervjuudel osalenud noorte hulgas oli kaks tüdrukut ja kaks poissi, nii neid, kes regulaarselt noortekeskus

külastavad, kui ka neid, kes seal aeg-ajalt käivad. Eelnevalt küsis (ja sai) autor kõikidelt intervjuus osalejatelt nõusoleku ja tutvustas neile lõputöö teemat ning eesmärgi.

Lepiti kokku kõigile osalejatele sobiv kohtumise aeg. Grupiintervjuude toimumispaigaks määrati noortekeskuste ruumid, individuaalintervjuud viidi läbi neutraalsel territooriumil, kuna noortele lubati tagada konfidentsiaalsus.

Uurimuse läbiviimise ja andmete töötlemise meetodi kirjeldus

Arvestades uuringu eesmärgi, olles koostanud valimi ja teinud uurimismeetodi valiku, koostas autor intervjuu küsimused (vt lisa 1). Vastavalt eelnevale kokkuleppele toimus esimene grupiintervjuu Narva Noortekeskuses 18. veebruaril 2022, tund aega enne keskuse avamist. Intervjuu viidi läbi Narva Noortekeskuse noorsootöötajatega ja see kestis 50 minutit.

Märtsi jooksul viidi läbi neli individuaalset intervjuud:

4. märtsil 2022 – 16-aastase tüdrukuga, kes on noortekeskuse külastaja juba 2 aastat, kestvusega 40 minutit;

11. märtsil 2022 – 18-aastase poisiga, kes tuli esimest korda noortekeskusesse aasta tagasi, kestvusega 20 minutit;

12. märtsil 2022 – 17-aastase poisiga, kes peab noortekeskust juba oma teiseks koduks, kuna on seal käinud juba üle kolme aasta, kestvusega 35 minutit;

18. märtsil 2022 – 18-aastase tüdrukutega, kes on noortekeskust aeg-ajalt külastanud juba mitu aastat ja tunneb peaaegu kõiki, kes seal käivad, kestvusega 45 minutit.

Viimane intervjuu toimus 08.04.2022 – Narva-Jõesuu noortekeskuses, kus kohtusime nelja noorsootöötajaga. Intervjuu kestis veidi üle poole tunni, kuid kõik osalejad said võimaluse oma seisukohti esitada ja näited tuua.

Kõik intervjuud viis läbi lõputöö autor. Enne intervjuu algust kinnitas autor osalejatele, et tagab nende konfidentsiaalsuse. Intervjuude salvestamiseks kasutati diktofoni, millest autor samuti osalejaid eelnevalt teavitab ning kinnitas, et kasutab salvestust ainult töö empiirilise osa kirjutamiseks. Intervjuude puhul kasutati eelnevalt koostatud küsimusi, mida täpsustati lisaküsimustega. Kõik küsimused koostati selliselt, et need aitaksid saada vastused uuringüküsimusele. Intervjuu küsimused on toodud käesoleva töö lisa 1.

Vestlus intervjuueeritavatega algas väiksemate teemade ja küsimustega, mille eesmärk oli luua osalejatega positiivne kontakt. Oluline on ka meeles pidada seda, et eetilise normide järgimine on tõese teabe saamiseks vajalik. Küsimustele vastaja ei saa olla tema jaoks täiesti võõra intervjuueerijaga otsekohene, ta peab teadma, et tema vastused võetakse positiivselt vastu (Lepik jt 2014). Intervjuu autorile oli suureks abiks asjaolu, et enamikul noorsootöötajatest olid varem loodud positiivsed suhted, kuna nad tundsid üksteist ülikooli- või tööajast.

Nii grupi- kui ka individuaalsete intervjuude käigus kasutas autor eesmärgi paremaks saavutamiseks aktiivset kuulamist, peegeldamist, täpsustusi (Lepik jt 2014). Kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutati töös vahendina küsimustele vastuste saamiseks, teadmiseks, teksti uurimiseks ja kogemuste jagamiseks (Kalmus jt 2015). Autor kasutas lõputöös uuringu intervjuude ülevaade esitamiseks järgmised transkriptsioon: kursiiv - intervjuueeritava otsene kõne; „ ... “ - tsitaadi algus ja lõpp. Analüüsi alguses on esitatud grupiintervjuud Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskuste noorsootöötajatega, kelle nimed on kodeeritud ja nummerdatud (Noorsootöötaja: NT 1 – NT 8). Nendele järgnevad individuaalsed intervjuud noortega, mis samuti kodeeritakse (Noor: N 1 – N 4).

2.2. Uuringu analüüs

1. Kuidas toimib noortekeskuse kodukord?

Narva noorsootöötajad vastasid, et nad tuginevad oma töös alati kinnitatud kodukorrale ja tutvustavad seda kõigile uutele külastajatele neile kättesaadaval kujul, arvestades teismelise vanust ja iseärasusi. Narva-Jõesuus kinnitatud kodukorda ei ole, küll aga kehtivad tutvumiseks seinal ripuvad käitumisreeglid ja sellega tutvub keskuse uus külastaja esimesel külastuspäeval.

Noored, kes on noortekeskust külastanud juba mitu aastat, ei mäleta täpselt kodukorras kirjas olevat, kuid teavad, et on reeglid, mida ei tohi rikkuda.

2. Kui tihti rakendatakse karistust? Milliste juhtumite puhul?

Mõlema keskuse noorsootöötajate suurimaks murekohaks on vandumine, hoolimatus ja e-sigaretide kasutamine keskusel. Rikkumiste eest hoiatatakse külastajat kolm korda. Neljandal korral saab rakendada noortekeskuses osalemise peatamist nädalaks või paariks.

„Meie lapsed juba teavad, et ebasüüdsate väljendite kasutamise korral tuleb olla valmis selleks, et tüdrukutel tuleb küüki teha 10 korda, poistel sama palju kätekõverdusi.“ (NT 2)

„Kui laps ei saa esimesel korral märkuse tõsidusest aru, siis järgmisel korral selgitatakse talle juba selliste tegude tagajärgi ja hoiatatakse, et kolmas hoiatus on viimane, enne kui tema külastusi korraldaks piiratakse.“ (NT 6).

„Veipide kasutamisel võtame lisaks hoiatusele ära ka elektroonilise sigareti ning teavitame vanemaid.“ (NT 5)

Pooled küsitletud noortest märkisid, et kõige rohkem esinesid rikkumistena nilbete sõnade kasutamine ja füüsilise vägivallaga ähvardamine. Kuigi kaklusi tavaliselt tegelikult ei toimu. Teised tõid välja, et kõige levinumad rikkumised on asjade lõhkumine või valesti käitumine. Kõik intervjuueeritavad kinnitasid, et noorsootöötajad hoiatavad alati rikkumise korral ning kordagi pole juhtunud, et keegi oleks noortekeskusest kohe ja lõplikult välja visatud.

„Pikka aega olin ise see inimene, kellega probleemid tekkisid: mulle tundus, et reeglid on välja mõeldud selleks, et neid rikkuda. Kuid ma ei saa öelda, et mind kordagi ilma põhjuseta karistati. Mind visati mitu korda nädalaks välja. Aga ma tulin alati tagasi.“ (N 4).

„Olen käinud noortekeskuses juba pikemat aega ja viibin seal sageli ja kaua. Olen näinud palju olukordi. Aga minu ajal ei määratud ilma põhjuseta ühtegi karistust. Alati võetakse kasutusele mõistlikud meetmed.“ (N 1).

„Ma tean mitmeid juhtumeid, kui teismeline visati noortekeskusest välja - noh, nad ei löönud teda välja, kuid nad palusid tal nädalaks mitte ilmuda. Aga see oli õiglane. Kui inimene ei kuula lihtsaid sõnu, mida siis temaga veel teha saab?“ (N 2)

3. Kui tihti noored naasevad pärast karistuse kandmist noortekeskusesse?

Mõlemas noortekeskuses oli ka juhtumeid, kui noor pärast tegevusest kõrvaldamist keskusesse enam ei naasnud. Noorsootöötajate sõnul ei tulnud need poisid juba algusest peale keskusesse selleks, et aktiivselt tegevustes osaleda, või sõpru leida.

Rääkides riskikäitumisega noortest, ütlesid noorsootöötajad, et neid noori, kes olid tegevustest kõrvaldatud ja kes pärast ei naasnud, ei saa suure tõenäosusega selle rühmaga seostada. Enamasti otsivad need noored lihtsalt endale kohta, kus nad ei peaks arvestama kellegi arvamusega ja neil on juba oma seltskond, kellega koos olles nad tunnevad end hästi. Samas tuleb ka noortekeskustes kokku puutuda riskirühma noortega, kuid mitte sageli. Noorsootöötajad püüavad leida neile individuaalset

lähenemist ja kõita neid sobivate tegevusega. Erinevatel põhjustel lõpetab enamik neist noortest ise noortekeskuses käimise. Sarnane olukord on kujunenud nii Narva noortekeskuses kui ka Narva-Jõesuus.

Lisaküsimusele, et kuidas selliste abivajavate noorte ümber toetavat võrgustiku luua, vastati ühes noortekeskuses, et võrgustikutööd ei tehta ning teises keskus, et sellist tööd tehakse vähe koos lastekaitse ja politseiga. Samuti märgiti, et viimastel aastatel on see suund hästi arenenud.

„Oli ka juhtumeid, kus alkoholi tarvitamise tõttu palusime noorel järgmisel päeval keskusesse tulla, kus temaga vesteldi, näidati võimalusi, kuidas ilma alkoholita mõnusalt aega veeta.“ (NT 1)

„Sellised noored ei taha meie juurde jääda. Ilmselt on neil erinevad eesmärgid ja eluvaated.“ (NT 3).

„Meil on mitu sellist noort. Teeme nendega aktiivselt koostööd, oleme loonud usaldusliku suhte. Aga nad ei satu keskusesse tihti, ainult vahel.“ (NT 5)

Noortega rääkides tulid välja sarnased vastused. Noored ütlesid, et võib minna mõlemat pidi. Enamik noori pöörduv pärast külastuskeelu lõppemist keskusesse tagasi, mõni mitte, sest tahtis noortekeskuses lihtsalt aega veeta. Riskikäitumisega noorte osas ei olnud vastajad ühel meelel. Kõigil küsitletud noortest oli oma seisukoht riskikäitumisega noorte noortekeskuses käimise kohta.

„Sellist noort ma enda kõrvale ei tahaks. Nad tekitavad ainult probleeme. Neil ei lähe hästi.“ (N 1)

„Ma arvan, et olin ise selline teismeline. Võib öelda, et olin riskirühmas. Aga ma arvan, et mu käitumine muutus just noortekeskuses. Nüüd tahan ise saada noorsootöötajaks ja aidata noorel oma teed leida.“ (N 3)

„Mu vend käitub praegu väga halvasti. Ma olen tema pärast mures. Aga ükskõik kui palju ma talle ka ei pakuks võimalust osaleda noortekeskuse tegemistes, kus ma ise käin, keeldub ta alati. Ma ei tea, mis võiks panna teda siia tulema.“ (N 2)

„Mind tõesti ei huvita, kas sellised noored lähevad noortekeskusesse või mitte, seni kuni see otseselt mind ei puuduta. Tõenäoliselt vajavad nad abi, aga ma arvan, et see on nende valik niimoodi elada.“ (N 4)

4. Kas Teie arvates rikutakse keskuse tegevusest kõrvaldamise karistuse kohaldamisega laste õigust arengule ja võrdsele kohtlemisele?

Noorsootöötajate vastustes sellele küsimusele erinevusi ei olnud. Kõik nad seadsid lapse õigused esiplaanile ning ütlesid, et ühelegi noorele ei keelata ilma põhjuseta noortekeskusesse sissepääsu, ega üritusel osalemist. Iga põhjus on kaalukas ja rikkujaid hoiatatakse eelnevalt tagajärgede eest.

„Esiteks ei viska me kedagi igaveseks välja, vaid rakendame rikkumiste eest lihtsalt ennetavat meedet. Teiseks unustasid karistatud enamasti oma kohustused, sealhulgas selle, et teistel on õigused oma varale, tervislikule eluviisile ja turvalisusele.“ (NT 7)

„Ei, seda ei saa nimetada lapse õiguste rikkumiseks. Lastel on valida – kas naasta ja järgida reegleid, või elada edasi nagu varem. Kedagi ei saa sundida ennast parandama.“ (NT 4)

„Seda ei saa kindlasti nimetada õiguste rikkumiseks, sest kedagi ei sunnita millekski. Keegi ei ütle, et sa ei meeldi mulle, ära tule siia. Vastupidi, me tervitame kõiki. Peate lihtsalt normaalselt käituma. Kui me meetmeid kasutusele ei võta, muutub keskuses viibimine kõigile ebameeldivaks.“ (NT 8)

Kolm küsitatud noort nõustusid noorsootöötajate arvamusel, et rikkumiste eest määratud karistused ei ole lapse õiguste rikkumine, vaid tagavad korra keskuses, luues

turvalised tingimused seal viibimiseks. Üks vastanud noortest ei osanud öelda, kas seda saab niimoodi tõlgendada.

„Ole hea ja keegi ei viska sind välja. Midagi pole nii rikkuda.“ (N 4)

„Kui järele mõelda, siis peaks olema kord, et kõik tunneksid end hästi. Siin minu majas ei karista keegi kedagi, mistõttu pole selge, mis toimub. Ma arvan, et see peab nii olema.“ (N 2)

„Ma ei näe selles rikkumist. Mulle meeldib noortekeskuses käia, tunnen end seal hästi. Ei, ma ei arva, et see on laste õiguste rikkumine.“ (N 1)

„Ühelt poolt võetakse lastelt võimalus osaleda keskuse tegevuses kõigi teistega võrdsetel alustel, teisalt on nad ise süüdi. Ma ei oska sellele küsimusele vastata. Mäletan, et kui mind tegevustest kõrvaldati, siis oli mul kahju. Isegi ühest korrast piisas selleks, et rohkem mitte midagi lõhkuda.“ (N 3)

5. Kas ja mida oleks vaja muuta praeguses olukorras?

Noorsootöötajate vastustes oli mitmeid ettepanekuid, mis aitaksid parandada noortekeskuse tööd tervikuna. Üldiselt sobib praegune olukord peaaegu kõigile. Ainus, mida noorsootöötajate arvates tuleks muuta, on parema teeninduse huvides töötajate arvu suurendamine. Mõlemas keskus tahaksid noorsootöötajad igale noorele rohkem tähelepanu pöörata, kuid selleks ei jätku piisavalt aega.

„Näiteks tean hästi, et iga noor vajab lisatähelepanu, eriti just erivajadustega noored või need, kel kodus tähelepanu ei jätku. Teen alati kõik endast oleneva, aga mulle tundub, et sellest ei piisa. Näen, et kolleegid teevad sama. Aga kogu aeg on tunne, et oleks vaja rohkem teha. Rohkem noori keskustesse meelitada, nendega rohkem rääkida.“ (NT 1).

„Tegelikult pole nii palju juhtumeid, kui on vaja rakendada keskusest kõrvaldamise meedet. Noored, kes meile tulevad, mõistavad, et siin on palju huvitavam olla kui kusagil mujal. Küll aga tahaks veel huvitavamaid tegevusi läbi viia, aga aega ja raha napib. See on täpselt see, mida ma tahaksin muuta. Rohkem töökäsi ja rohkem raha noortele tegevuste korraldamiseks.” (NT 5)

„Muidugi on pettumus, kui noor lahkub, kellega tahaksid rohkem koostööd teha, sest saad aru, et tal on seda vaja. Aga sa ei jookse talle järele, ega too teda kättpidi keskusesse tagasi. Mul on juhtumeid, kui me tänaval kohtume ja räägime. Aga nad ei taha keskusesse tulla.“ (NT 7)

„Jah, jah, ja mul on mitu noort, kellega suhtleme sotsiaaltööstuses, mõnikord kohtume tänaval ... Selline mobiilne noorsootöö töötab. Kuid neid ei saa veenda keskusesse tagasi pöörduma. Võib-olla saavad nad küpseks.“ (NT 6)

Noored ei osanud sellele küsimusele üheselt vastata. Igaüks mainis, et käib noortekeskuses just seetõttu, et neile seal meeldib. Aga mida saaks paremini teha, mida muuta, sellele oli neil raske vastata. Ettepanekute hulgas oli korraldada rohkem üritusi ja väljasõite, korraldada rohkem kokanduse meisterklassi, tutvustada psühholoogiaalaseid loenguid, viia sagedamini läbi orienteerumisvõistlusi jms. Karistussüsteemi osas kaebusi ega ettepanekuid ei tulnud.

„Näete, noortel peaksid olema teatud piirid. Ja see, mida nad noortekeskuses teevad, tundub mulle, on õige. Seal keegi su peale ei karju, ei solva, kõik seletavad ja hoiatavad.“ (N 1)

„Olen juba öelnud, et olin ise selline noor. Ma ei saa öelda, et see oleks vale, kui mind karistati. Vastupidi, see aitas mul saada paremaks inimeseks. Muidugi tean inimesi, kes ütlevad, et nad ei lähe keskusesse, sest seal piiratakse nende vabadust. Aga seda nad arvavad.“ (N 3)

„Tulen keskusesse arvutimänge mängima, sõpradega lobisema. Minu jaoks pole vaja midagi muuta ... Üritused on huvitavad, kui ei meeldi, siis ma ei osale ... Mu vend ei tule keskusesse ja ta ütleb, et seal on halb. Aga ta ei tea.“ (N 2)

„Ma ei käi seal tihti, sest mul on muud huvid: sport, sõbrad, õpingud. Aga kui ma sinna lähen, siis mulle meeldib kõik. Mulle ei meeldi, kui poisid hakkavad ringi jooksuma, näiteks toas palli mängima, kuigi see on keelatud. Kui mina oleksin noorsootöötaja, saadaksin nad kohe uksest välja. Aga nad hoiatavad neid.“ (N 4)

Analüüsid noorsootöötajate ja noorte vastuseid, võib järeldada, et kumbki pool ei näe noortekeskuse tegevusest kõrvaldamise rakendamist mõjutusmeetodina lapse õiguste rikkumisena. Iga keskusesse tulnud külastaja tutvub keskuse territooriumil kehtivate reeglitega ja nõustub nende rakendamisega. Enne äärmusliku meetme – tegevusest kõrvaldamise – rakendamist, tehakse rikkujale kolm hoiatust. Noortel on valida: kas jätkata reeglite rikkumist ja saada külastuskeeld, või järgida neid ja osaleda keskuse tegevustes.

2.3. Uuringu tulemused ja järeldused

Intervjuu analüüs näitas, et Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskustes lapse õiguste rikkumist ei esine. Noorsootöötajad on kindlad, et kõiki keskusesse ette nähtud karistusi väärkäitumise eest kasutatakse sihipäraselt ja õiglaselt, kooskõlas kinnitatud reeglitega ja nende kohusliku tutvustamisega külastajate. Samuti ei arva keskusi külastavad noored ise, et äärmusliku karistusena nende eemaldamine tegevustest, üheks või kaheks nädalaks, oleks nende õiguste rikkumine.

Intervjuu käigus saadud andmetest järeldub, et noored, kes kuuluvad riskirühma, ei viibi noortekeskuses mitte neile määratud karistuse, vaid omaenda soovide ja tõekspidamiste tõttu. Noorsootöötajate sõnul on selliseid noori mõlemas keskus, nendega tehakse individuaalset tööd, nii palju kui on aega ja muud töökohustused lubavad. Noored usuvad, et keskuse külastamine või külastamata jätmine on igapäevane isiklik asi. Kui noor ise tahab, on tal kõik võimalused olemas.

Küsimuse peale, kas keskusest eemaldamise taotlemine on lapse õiguste rikkumine, vastas suurem osa küsitletutest üheselt, et ei ole. Noored on teadlikud reeglitest ning sellest, mis järgneb nende rikkumise korral. Nad saavad hoiatusi ja teevad oma valiku - kas jääda mõneks ajaks keskusest eemale, või mitte reegleid rikkuda.

Peamised ettepanekud noortekeskuste töö parandamiseks tulid töötajatelt. Nende jaoks on suurimaks probleemiks piisava personali ja rahastamise puudumine. Peaaegu iga vastaja puudutas neid kahte teemat. Koostöös noortega tehakse noorsootöötajate sõnul kõik vajalik ära. Noored olid sellele küsimusele vastates üksmeelsed, pole vaja midagi muuta, neile kõik meeldib.

ETTEPANEKUD

Lõputöö tulemuste põhjal teeb autor ettepanekuid, mida Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskused, aga ka teised Eesti noortekeskused saaksid oma edaspidises töös kasutada.

1. Teha rohkem koostööd õppeasutuste, lastekaitse, politsei ja teiste struktuuridega, et leida individuaalselt parim lahendus, algatades võrgustiku loomine abivajava noore ümber. Üks lisaküsimustest noorsootöötajatele oli koostöö, kuid enamik vastustest näitas, et koostööd tehakse väga vähe.
2. Tegevuste korraldamisel tuleb arvestada noore individuaalsete iseärasustega, kaasates teda tegevustesse, olenevalt tema soovidest ja võimalustest. Näiteks tuleks anda noortele võimalus, oma juhtimisoskuste realiseerimiseks, luua oma meeskond ja selle tegude eest vastutada.
3. Viia läbi rohkem tegevusi, mis on suunatud noorte ühendamisele ja rikkumiste ennetamisele. Näiteks korraldada rohkem spordi- ja loomevõistlusi, mis annavad noortele võimaluse end positiivselt teostada, tunda end võitjana või olulise ühiskonnaliikmena.
4. Kaasata noori kodukorra reeglite koostamisel. Rikkumiste ennetamiseks arutada noortega kehtivate reeglite sisu üle ja vajadusel muuta keskuse kodukorda.
5. Pakkuda riskirühma kuuluvatele noortele adrenaliini saamiseks alternatiivseid, juhendatud ja turvalisi tegevusi, mis sisaldavad riskifaktoreid: parkuur, kaljuronimine, langevarjuhüpped.
6. Korraldada temaatiliste filmide ühist vaatamist ja hilisemaid arutelusid tegelaste käitumise ja valikute üle, et noortel oleks võimalus iseseisvalt kujundada ja avaldada oma arvamust riskikäitumise põhjuste ja tagajärgede kohta.
7. Viia läbi perekondlikke üritusi, mis on suunatud katkiste perede ühendamisele.
8. Kasutada teiste noortekeskuse küllastajate kogemusi abivajavate noorte toetamiseks.
9. Kasutada keerulisele olukorrale lahenduse leidmiseks loomingulisi meetodeid, näiteks foorumteatrit.

KOKKUVÕTE

Lõputöö teemaks valiti „Lapse õiguste tagamine külastuskeeldu kohandamisel Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskuse näitel“, kuna enamikus Eesti noortekeskustes kasutatakse reegleid rikkuvate külastajate mõjutusmeetodiks teatud perioodiks nende kõrvaldamist noortekeskuse tegevusest. Enamasti on see üks või kaks nädalat.

Lõputöö eesmärgiks oli selgitada välja, kuidas arvestatakse lapse õigustega arenguks ja võrdseks kohtlemiseks Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskustes. Lisaks tegi autor noortekeskustele ettepanekuid teistsuguste lähenemiste kasutamiseks reegleid rikkuvate noortega töötamiseks.

Lõputöö koosnes kahest osast. Esimene on teoreetiline osa, kus antakse ülevaade noortekeskuste tegevusest, riskikäitumisest ja lapse õigustest. Töö teoreetilise osa tulemused võib kokku võtta järgmiselt. Viimasel kümnendil on töö riskirühma kuuluvate noortega muutunud toetavamaks, palju tähelepanu pööratakse ennetustööle, kasutatakse erinevaid abistamisviise, abivajavatele noortele lähenetakse individuaalselt. Noorsootööl on oluline roll noorte arendamisel ja toetamisel, sh noortekeskuste tegevuste kaudu. Noortekeskuse tegevusest kõrvalejätmise kasutamine mõjutamismeetodina, võtab noortelt võimaluse omandada neile vajalikke oskusi ja teadmisi, mida nad mujalt ei saaks. Meetodeid, mida kasutatakse noortekeskuse reegleid rikkuvate noorte käitumise mõjutamiseks on teisigi, näiteks tegevustesse kaasamine, noorte teadlikkuse suurendamine riskikäitumise põhjustest ja tagajärgedest, meeskonnatöö, abivajava noore ümber teda toetava võrgustiku loomine jm.

Töö teine osa on empiiriline, kus on toodud uuringu meetoodika, esitatakse uuringutulemise analüüs tulemused ja järeldused. Lisaks on toodud ettepanekud. Andmekogumismeetodina on töös kasutatud poolstruktureeritud intervjuud. Andmete analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsimeetodit.

Uuringus võtsid osa 8 noorsootöötajat Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskustest ja 4 noort, kes külastavad noortekeskused. Kokku osales uuringus 12 inimest. Noorsootöötajatega viidi läbi grupiintervjuud, noortega toimusid individuaalsed intervjuud. Uuringu tulemused näitasid, et nii noorsootöötajad kui ka noortekeskuses

käivad noored ei näe külastuskeelu rakendamises mõjutusmeetodina lapse õiguste rikkumist. Esiteks on kõik keskuse külastajad reeglitest teadlikud, teiseks antakse eelnevalt hoiatus ja kolmandaks on rikkujal valik: järgida reegleid ja jääda keskusesse, või rikkuda neid ja saada külastuskeeld.

Lõputöö teoreetilise ja empiirilise osa tulemuste põhjal tegi autor kogutud andmetest kokkuvõtte. Töö eesmärgi täitmiseks püstitati kaks uurimisküsimust, millele leiti järgnevad vastused:

1. Kuidas arvestatakse lapse õigusega arenguks ja võrdseks kohtlemiseks Narva ja Narva-Jõesuu noortekeskustes?

Teoreetilises osas tutvustas autor noortekeskuste tegevust, noorsootöötajatele pandud ülesandeid, riskirühma kuuluvate noorte käitumist ning lapse õiguste olulisust noorsootöös. Töö teoreetilise osa tulemustest võis järeldada, et reegleid rikkunud noorte kõrvaldamisel keskuse tegevusest, võib tekkida lapse õiguste riive, kuna noorsootöötajate üks põhiülesanne on luua võrdsed tingimused noorte arenguks. Töö empiirilise osa tulemused näitasid, et noorsootöötajate ja ka noortekeskustes käivate noorte hinnangul ei ole selline karistusviis nende õiguste rikkumine, kuna seda kohaldatakse vaid äärmuslikel juhtudel, see on ette nähtud kodukorras ja noored on teadlikud rikkumiste tagajärgedest.

2. Milliseid alternatiive on reegleid rikkunud noortele võimalik kohaldada külastuskeelu asemel?

Teoreetilisest osast järeldub, et parim lähenemine raskete noortega töötamisel on nende toetamine, individuaalne lähenemine, asendustegevuste pakkumine ja koostöö. Häid tulemusi annab ka töö riskikäitumise põhjuste kõrvaldamiseks, näiteks koostöö perega või vastava tugivõrgustiku loomine. Töö empiiriline osa näitas, et küsitletud noorsootöötajad ja noortekeskuses käivad noored ei näe vajadust reeglite muutmiseks, ega teistsuguse lähenemise otsimiseks.

Seega sai töö eesmärk täidetud ja püstitatud uurimisküsimused leidsid vastused. Töö empiirilisest osast selgus, et autori püstitatud probleem ei leidnud kinnitust, kuid lõputöö kirjutamise käigus tekkis mitmeid ettepanekuid töö tõhustamiseks riskirühma kuuluvate noortega, sh: tugevdada koostööd teiste noortega töötavate struktuuridega; kaasata noori; viia rohkem läbi rikkumiste ennetamisele ning noorte ja nende perede ühendamisele suunatud tegevusi; pakkuda noortele riskikäitumisele alternatiivseid adrenaliinirohkeid tegevusi, näiteks võimalusi tegeleda ekstreemspordiga.

SUMMARY

The topic of the thesis was “Ensuring the rights of the child in adjusting the ban on visits on the example of Narva and Narva-Jõesuu youth centers” as most Estonian youth centers use the removal of visitors, who violate the rules, from the activities of the youth center for a certain period. It is usually one or two weeks.

The aim of the thesis was to find out how the rights of the child for development and equal treatment are considered in Narva and Narva-Jõesuu youth centers. In addition, the author suggested that youth centers should take different approaches to working with young people, who break the rules.

The thesis consisted of two parts. The first is the theoretical part, which provides an overview of the activities of youth centers, risk behavior and the rights of the child. The results of the theoretical part of the work can be summarized as follows. In the last decade, work with young people at risk has become more supportive, a lot of attention is paid to prevention work, different ways of helping are used, and young people in need are approached individually. Youth work plays an important role in the development and support of young people, including through the activities of youth centers. Using the exclusion from the youth center as a method of influencing, deprives young people of the opportunity to acquire the skills and knowledge they might not get elsewhere. There are other methods, that are used to influence the behavior of young people who break the rules of a youth center, for example, involvement in activities, raising young people's awareness of the causes and consequences of risky behavior, teamwork, creating a support network around the young person in need, etc.

The second part of the work is empirical, where the research methodology, the results and conclusions of the analysis of the research are presented. In addition, suggestions are made. Semi-structured interviews have been used as a data collection method. A qualitative content analysis method was used to analyze the data.

The study involved eight youth workers from Narva and Narva-Jõesuu youth centers and four young people visiting youth centers. A total of twelve people participated in the study. Group interviews were conducted with youth workers, and individual interviews with young people. The results of the survey showed that both youth workers and young people attending youth centers do not see the implementation of the visit ban

as a method of influence as a violation of children's rights. Firstly, all visitors to the center are aware of the rules, secondly, a warning is given in advance, and thirdly, the offender has a choice: to follow the rules and stay in the center, or to break them and get a ban on visiting.

Based on the results of the theoretical and empirical part of the thesis, the author summarized the collected data. In order to fulfill the aim of the work, two research questions were formed, to which the following answers were found:

1. How is the child's right to development and equal treatment in Narva and Narva-Jõesuu youth centers taken into account?

In the theoretical part, the author introduced the activities of youth centers, the tasks assigned to youth workers, the behavior of young people at risk and the importance of children's rights in youth work. It could be concluded from the results of the theoretical part of the work that the removal of young people, who have violated the rules from the activities of the center, may violate the rights of the child, as one of the main tasks of youth workers is to create a level playing field. The results of the empirical part of the work showed that youth workers, as well as young people attending youth centers, do not consider this punishment to be a violation of their rights, as it is applied only in extreme cases, it is provided for in the rules and young people are aware of the consequences.

2. What are the alternatives to the ban on visiting for young people who have broken the rules?

The theoretical part concludes, that the best approach to working with difficult young people, is to support them, take an individual approach, provide alternative activities and work together. Eliminating the causes of risky behavior, for example working with a family or setting up a support network, would also work well. The empirical part of the work showed that the interviewed youth workers and young people visiting the youth center do not see the need to change the rules or look for a different approach.

Thus, the aim of the work was fulfilled, and the research questions were answered. The empirical part of the work revealed that the problem posed by the author was not confirmed, but during the writing of the thesis several suggestions were made to improve the work with young people at risk, including: strengthening cooperation with

other structures working with young people; involve young people; carry out more activities aimed at preventing violations and reuniting young people and their families; provide young people with adrenaline-rich alternatives to risky behaviors, such as extreme sports.

Kasutatud allikad

Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide infrastruktuuri kaasajastamise meetme tingimused ja investeeringute kava koostamise kord (2008) RT I, 19.06.2013, 9
<https://www.riigiteataja.ee/akt/119062013009?leiaKehtiv> [viimati vaadatud 20.04.2022]

Brennen, B. S. (2013) *Qualitative research methods for media studies*. New York and London: Routledge: 27.

Breton, D.L. (2002) *Conduites à risque: des jeux de mort au jeu de vivre*. Paris, Presses universitaires de France, coll. Quadrige, 2002, 224 p., Santander jt 2008 kaudu.

Connard, C., Novick, R. (1996) *The ecology of the family: A background paper for a family center approach to education and social service delivery*. Hansson, L. (Toim, 2006). Perekond ja uued sotsiaalsed riskid (lk 11-28). TLÜ Kirjastus, Soodla 2012 kaudu.

Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. (2018) *Noortekeskuse Hea Tava*.: 6.
https://ank.ee/wp-content/uploads/2018/09/Noortekeskuse_Hea_Tava_2018.pdf
[viimati vaadatud 20.04.2022]

Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. (2016) *Uued lõiked Noorsootöös*.
https://www.ank.ee/avaleht/images/dokumendid/riskilapsed/Noorsootoo_4.pdf
[viimati vaadatud 23.04.2022]

Eesti Noorsootöö Keskuse veebileht. (2020) *Avatud noorsootöö*.
<https://entk.ee/noorsootoo/noorsootoo/avatud-noorsootoo/> [viimati vaadatud 20.04.2022]

Eesti Noorsootöö Keskuse. (2019) *Noorsootöö eduka Eesti arengu võti*. Haridus- ja Teadusministeerium. https://entk.ee/wp-content/uploads/2019/04/1903ENTK-brosyyr-210x200mm_29_04.pdf [viimati vaadatud 22.04.2022]

Eesti Noorsootöö Keskuse veebileht. (2014) *Eesti Noorsootöö Keskus: laste ja noorte heaolu tagamine on iga inimese asi*. <https://entk.ee/eesti-noorsootoo-keskus-laste-ja-noorte-heaolu-tagamine-on-iga-inimese-asi/> [viimati vaadatud 23.04.2022]

Ennetus, toetamine ja koostöö on võtmesõnad laste ja noorte heaolu parandamisel. Õiguskantsleri veebileht <https://www.oiguskantsler.ee/et/ennetus-toetamine-ja-koost%C3%B6%C3%B6-v%C3%B5tmes%C3%B5nad-laste-ja-noorte-heaolu-parandamisel> [viimati vaadatud 22.04.2022]

Harro, M. (2005) *Riskikäitumine Eesti noorte hulgas; olukord, ennetamine: teooria ja praktika*. Soodla 2012 kaudu. Külastatud aadressil <https://www.slideserve.com/rayya/riskik-itumine-eesti-noorte-hulgas-olukord-ennetamine-teooria-ja-praktika> [viimati vaadatud 20.04.2022] Justiitsministeeriumi veebileht. (2014) *Uuringud: laste riskikäitumisega tuleks süsteemsemalt tegutseda*. <https://www.just.ee/uudised/uuringud-laste-riskikaitumisega-tuleks-susteemsemalt-tegeleda> [viimati vaadatud 20.04.2022]

Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015) *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Tartu Ülikool <https://sisu.ut.ee/samm/kvalitatiivne-sisuanalyyis> [viimati vaadatud 23.04.2022]

Kutsar, D. (Toim.) (2021). *Lapsed Eesi ühiskonnas*. Tallinn: Õiguskantsleri Kantselei. 9 https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/Lapsed-Eesti-Uhiskonnas_kogumik%202021.pdf [viimati vaadatud 20.04.2022]

Kutsekoda SA (2017). *Noorsootöötaja kutsestandart. Tase 4*. <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10667774> [viimati vaadatud 20.04.2022]

Lapse õiguste konventsioon. (1989) RT II 1996, 16, 56 <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016> [viimati vaadatud 20.04.2022]

Laste ja noorte õigused ja kohustused. Õiguskantsleri veebileht <https://www.oiguskantsler.ee/et/laste-ja-noorte-%C3%B5igused-ja-kohustused> [viimati vaadatud 23.04.2022]

Lastekaitse Liit. (2005) *Laste õigused*. Lastekaitse Liit: Tallinna.

Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., Strömpl, J. (2014) *Intervjuu*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/intervjuu> [viimati vaadatud 23.04.2022]

Narva Noortekeskuse kodukord (2019). Narva Noortekeskus <https://noortek.ee/wp-content/uploads/2021/04/Narva-Noortekeskuse-kodukord-2.pdf> [viimati vaadatud 22.04.2022]

Narva Noortekeskuse veebileht. *Dokumendid* <https://noortek.ee/dokumendid/> [viimati vaadatud 22.04.2022]

Noorsootöö seadus. (2010) RT I, 16.06.2020, 10 <https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020010?leiaKehtiv> [viimati vaadatud 20.04.2022]

Paabort, H. (2014) *Noortekeskuste loomine*. <https://www.ank.ee/avaleht/images/dokumendid/noortekeskus/ajalugu.pdf> [viimati vaadatud 20.04.2022]

Rämmer A. (2014) *Valimi moodustamine*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Tartu Ülikool <https://samm.ut.ee/valimid> [viimati vaadatud 23.04.2022]

Santander, S., Zubarew, T., Santelices, L., Argollo, P., Cerda, J., Bórquez, M. (2008) *Perekonna kui Tšiili kooliõpilaste riskikäitumise kaitsva teguri mõju*. Tšiili meditsiiniline ajakiri, 136 (3), 317-324. <https://et.cm-mcavaleiros.pt/comportamenti-rischio-negli-adolescenti> [viimati vaadatud 20.04.2022]

Siseministerium. (2021). *Programm Siseturvalisus 2022-2025*. 16 https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiFobuL7tz3AhVNiIsKHTFzAs8QFnoECAUQAQ&url=https%3A%2F%2Fsi.seministerium.ee%2Fmedia%2F1573%2Fdownload&usg=aOvVaw3aHV-m8ihIWSwIA_Uc7GPK [viimati vaadatud 13.05.2022]

Soodla, S. (2012) Jõgevamaa koolide 7. Klassi poiste ja tüdrukute riskikäitumine reaalelus ja internetis. Magistritöö. Juh: Piret Luik. Tartu Ülikool. Haridusteaduste instituut http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/30069/soodla_silla.pdf

Sotsiaalministeeriumi veebileht. *Euroopa Majanduspiirkonna toetuste programmi „Riskilapsed ja -noored“ eelnevalt kindlaksmääratud projekt „Riskilaste ja -noorte tugisüsteemi väljaarendamine“* <https://www.sm.ee/et/euroopa-majanduspiirkonna-toetuste-programmi-riskilapsed-ja-noored-eelnevalt-kindlaksmääratud> [viimati vaadatud 30.04.2022]

Statistikaamet. (2022) Noortekeskuste arv. Noorteseire juhtimislaud <https://juhtimislaud.stat.ee/et/noorteseire-6/kogu-eesti-1> [viimati vaadatud 13.05.2022]

Tartu Ülikool (2021). *Noorte õigusrikkujate uuring, lõpparuanne*. Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus RAKE. 39 https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/rake_2021._noorte_oigusrikkujate_uuring.pdf [viimati vaadatud 21.04.2022]

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimused

1. Kuidas toimib noortekeskuse kodukord?
2. Kui tihti rakendatakse karistust? Milliste juhtumite puhul?
3. Kui tihti noored naasevad pärast karistuse kandmist noortekeskusesse?
4. Kas Teie arvates rikutakse keskuse tegevusest kõrvaldamise karistuse kohaldamisega lapse õigust arengule ja võrdsele kohtlemisele?
5. Kas ja mida oleks vaja muuta praeguses olukorras?

Lisaküsimused noorsootöötajatele:

1. Kui sageli peate tegelema riskirühma kuuluvate teismelistega?
2. Kuidas nendega tavaliselt töötatakse?
3. Kui paljud neist noortekeskuse reegleid rikuvad?
4. Kas neile määratakse reeglite rikkumisel tegevusest eemaldamise karistus?
5. Kas praegu osaleb keskuses riskikäitumisega noori?
6. Kellega teete koostööd, kui märkate noort, kes käitub väljakutsuvalt?
7. Kui tõhus on võrgustikutöö?
8. Kas töötate koos noorte perega?

Lisaküsimused noortele:

1. Kas Sina tead, mis on noortekeskuse kodukord ja millised reeglid seal on?
2. Kas Sinu sõprade, või tuttavate seas on noori, keda on karistatud külastuskeeluga? Mille eest?

3. Kas on Sinu arvates riskikäitumisega noor?
4. Millised tunded tal olid pärast karistuse määramist?
5. Kas ta külastas noortekeskust pärast karistuse lõppemist?
6. Kuidas Sa ennast tunned, kui keegi läheduses reegleid rikub?
7. Mida tahaksid keskuse töös muuta? Lähenemistes? Karistustes?

Lisa 2. Lõputöös kasutatud mõisted

Avatud noortekekeskus – asutus, mis tegutseb kasutades avatud noorsootöö meetodit, on avatud kõigile noortele ja on piirkondlik noorsootöö korraldamise keskus (Avatud noortekeeskuste ...);

Noorsootöö – on tingimuste loomine noore isiksuse mitmekülgseks arenguks, mis võimaldab noortel vaba tahte alusel perekonna-, tasemeharidus- ja tööväliselt tegutseda.

Noorsootöö korraldamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

- 1) noorsootööd tehakse noorte jaoks ja koos noortega, kaasates neid otsuste tegemisse;
- 2) tingimuste loomisel teadmiste ja oskuste omandamiseks lähtutakse noorte vajadustest ja huvidest;
- 3) noorsootöö põhineb noorte osalusel ja vabal tahtel;
- 4) noorsootöö toetab noorte omaalgatust;
- 5) noorsootöös lähtutakse võrdse kohtlemise, sallivuse ja partnerluse põhimõttest.
(NTS 2010)

Avatud noorsootöö meetod - Avatud noorsootöö põhimõtete rakendamiseks kasutatakse nn avatud noorsootöö meetodit, mis on noortele arendavaks tegevuseks tingimuste loomise vahend, mille korral tegevus:

- on avatud igale noorele, seadmata eeltingimusi tema tõekspidamistele, võimetele, oskustele, teadmistele ja rahalistele võimalustele;
- kaasab aktiivselt noori tegevuste algatamisse ning arendamisse;
- võimaldab noorele suhtlemist ja arendavat tegevust talle sobival kodu- ja koolivälisel ajal, seades esikohale noore omaalgatuse arendamise ja luues tingimused mitteformaalseks õppimiseks, eelkõige kogemuste omandamiseks tegevuse ja suhtlemise kaudu. (ENTK veebileht 2020)

Noorsootöötaja - Noorsootöötaja lähtub oma töös noorsootöö korraldamise põhimõtetest ning rakendab erinevaid tegevusi ja meetodeid sõltuvalt noorsootöö valdkonna eripärast, eesmärgist, sihtgrupist, noorsootöö tegemise kohast ja

situatsioonist. Noorsootõtaja on teadlik noorte elu tegelikkusest ja kohalikest oludest, oskab hinnata noore olukorda ja vajadusi, valida ja rakendada sobivaid meetodeid ning analüüsida tehtud töö mõjusust. (Kutsekoda 2017)

Noor – Eestis loetakse noorsootöö seaduse §3 alusel nooreks 7-26 aastast füüsilist isikut (NTS 2010)

Lapse õigused Lapse õiguste aluseks on neli üldpõhimõtet:

- 1) igal lapsel on õigus elule ja arengule;
- 2) kõigil lastel on ühesugused õigused – ühtki last ei tohi teistest halvemini kohelda;
- 3) lapse seisukoht kuulatakse ära ja seda võetakse otsuste tegemisel arvesse;
- 4) lapsega seotud otsuste tegemisel tuleb alati seada esikohale lapse huvid.

Need on universaalsed põhimõtted, millest peaksid lähtuma kõik ühiskonnaliikmed. (Kutsar 2021)

Riskikäitumiseks peetakse sellist käitumist, mis võib põhjustada inimese enda või tema lähedaste tervisele halba mõju. Selle tagajärjel võivad tekkida erinevad kulud, nt tervisele, majandusele, õigussüsteemile ja ühiskonnale laiemalt (Harro 2005, Soodla 2012 kaudu).